

ชื่อวิทยานิพนธ์	การจัดทำคลังข้อมูลเครื่องดนตรีส่วนพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ชื่อผู้วิจัย	จัญญา นฤตย์ศาสตร์
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	อภิญา บัวสรวง ศศ.บ.,M.A. พูนพิศ อมาตยกุล พ.บ.,M.A.,ศศ.ด.(กิตติมศักดิ์) ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์ ศศ.บ.,ศศ.ม.
วันที่สำเร็จการศึกษา	2 พฤษภาคม พ.ศ. 2540

บทคัดย่อ

เครื่องดนตรีของทุกชาติทุกภาษาในโลกนี้ ได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นวัสดุที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งไม่แพ้วัสดุทางวัฒนธรรมอื่นๆ นอกจากจะสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านดนตรีอย่างหลากหลายโดยตรงแล้ว ยังมีความหมายเป็นประจักษ์พยาน ในส่วนที่เกี่ยวกับชีวิตของคนที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรีนั้นๆ ตลอดจนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เครื่องดนตรีชิ้นนั้นได้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นหลักฐานทั้งทางประวัติศาสตร์ และยังสามารถถ่ายทอด สืบสานหน้าที่ต่อไปในอนาคตอีกด้วย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นขัตติยนารีในพระราชวงศ์จักรีพระองค์เดียวในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ ที่ทรงมีบทบาทเกี่ยวกับดนตรีชัดเจนในทุกด้านและทุกสาขา ไม่ว่าจะเป็นดนตรีประจำชาติหรือดนตรีต่างประเทศ ทรงมีพระปรีชาสูงส่งทรงบวงสรวงแห่งการดนตรี ทั้งการแสดงผีพระหัตถ์ในการทรงดนตรีอันเป็นพระจริยาวัตรส่วนพระองค์ จนถึงการแสดงออกสู่ประชาชนชาวโลกทุกชาติทุกภาษา ทรงเป็นองค์แห่งความรู้ทางดุริยางค์ศิลป์ คีตศิลป์ การนิพนธ์บทเพลงทั้งบทร้องและทำนองนาฏชนิด และที่เกี่ยวข้องชัดเจนกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือการทรงเก็บรักษาเครื่องดนตรีไว้เป็นสมบัติส่วนพระองค์มากกว่า 1000 ชิ้น มีทั้งที่ทรงได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากผู้ทูลเกล้าฯ ถวายทั้งในและนอกประเทศ จากที่ทรงสั่งทำขึ้นและที่ทรงซื้อไว้ใช้ฝึกซ้อมดนตรี ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการบริพารช่วยกันบันทึกข้อมูลและให้หมายเลขไว้ในเอกสารเครื่องดนตรีส่วนพระองค์เดิมบ้างแล้วบางส่วน และด้วยความเป็นนักวิชาการดนตรีและทรงเห็นคุณค่าทางมานุษยวิทยาการดนตรีอย่างดั่งแท้ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูล จำแนกประเภทและจัดเก็บเครื่องดนตรีเหล่านี้ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการที่เป็นสากล

วิธีการวิจัย เป็นการศึกษาข้อมูลย้อนกลับจากตัวเครื่องดนตรีและเอกสารเครื่องดนตรีที่มีข้อมูลเดิมอยู่แล้วส่วนหนึ่ง โดยการสังเกต วัดขนาดสัดส่วนอย่างละเอียด การวาดภาพลายเส้น แสดงรูปร่างและขนาดของเครื่องดนตรี จากนั้นทำการศึกษาเพิ่มเติมจากความเชื่อมโยงต่าง ๆ ออกไปสู่รายละเอียดนานาประการ อาทิ การใช้งาน ประวัติการสร้างหรือการผลิตเครื่องดนตรี ความสำคัญ ซึ่งล้วนแต่เป็นข้อมูลข้างเคียงที่ไม่ได้มากับเครื่องดนตรี โดยเก็บข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรีด้วยวิธีการสัมภาษณ์ในลักษณะต่าง ๆ การสอบถามทางไปรษณีย์ เก็บข้อมูลเพิ่มจากเอกสาร อาทิ หนังสือประมวลพระราชกรณียกิจ หนังสือพระราชนิพนธ์ รวมทั้งจากสื่อวีดิทัศน์และเทปเสียงต่าง ๆ จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล นำมาจัดแบ่งหมวดหมู่เครื่องดนตรีตามระบบของ Eric von Hornbostel and Curt Sachs จากการศึกษาพบว่า เครื่องดนตรีส่วนพระองค์จำนวนมากกว่าครึ่ง จะต้องได้รับการปฏิบัติในการเก็บข้อมูลพื้นฐานเพิ่มขึ้นอีกมาก จึงจะสมบูรณ์ซึ่งจะต้องใช้เวลาอีกหลายปีกว่าจะทำให้สำเร็จครบทุกชิ้น ในกรณีนี้ได้นำเครื่องดนตรีที่ได้ศึกษาเพิ่มเติมรายละเอียดแล้วโดยการบันทึกให้พร้อมมากที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้จำนวน 300 ชิ้น มาจัดเก็บด้วยกำลังคน (บันทึกในแบบบันทึกและจัดแฟ้มแบบธรรมดา) และพัฒนาการจัดเก็บด้วยคอมพิวเตอร์ โดยเลือกใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Micro CDS/ISIS Version 3.07 มาใช้สร้างฐานข้อมูลเครื่องดนตรี ซึ่งเป็นการทดลองกับเครื่องดนตรีเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

ผลปรากฏว่าซอฟต์แวร์ตัวนี้ ใช้สร้างฐานข้อมูลเครื่องดนตรีได้เป็นอย่างดี นอกจากจะสามารถเก็บรายละเอียดต่าง ๆ ของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นได้มากถึง 27 หัวข้อแล้ว บางครั้งยังสามารถแยกเป็นหัวข้อย่อยที่สามารถสืบค้น ขณะนี้บันทึกข้อมูลไว้แล้ว 126 ระเบียบ สามารถสืบค้นข้อมูลและแสดงผลบนจอภาพได้ในเวลาอันรวดเร็ว ผู้ไม่มีความรู้ทางคอมพิวเตอร์สามารถสืบค้นได้ด้วยตนเองโดยดูจากคู่มือทั้งยังสามารถจัดหมวดหมู่ ตลอดจนพิมพ์เป็นรายงานต่าง ๆ สำหรับการแก้ไข เพิ่มเติมข้อมูลสามารถทำได้ง่าย แม้แต่การปรับปรุงโครงสร้างฐานข้อมูลก็ทำได้ไม่ยาก นักหากมีความเข้าใจในโปรแกรมพอสมควร

การจัดทำคลังข้อมูลเครื่องดนตรีส่วนพระองค์ในครั้งนี้ วัดดูประสงค์หลักนอกจากเพื่อให้เกิดฐานข้อมูลทางวิชาการพิพิธภัณฑศึกษาที่สมบูรณ์แล้ว ยังเป็นการเตรียมพร้อมเพื่อที่จะใช้ผลแห่งการวิจัยนี้ ในการจัดเก็บและดูแลรักษาเครื่องดนตรีในอนาคต รวมทั้งเป็นงานต้นแบบสำหรับหน่วยงานที่เก็บรักษาเครื่องดนตรีอื่น ๆ ในประเทศ จะได้นำไปใช้ให้เกิดเป็นคุณประโยชน์ต่อไปอีกด้วย